

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **633**

K. de Vries

Blij met de bundel
of ziek van gezangen?

MEDITATIEF **636**

J.B. de Rijke

Grote woorden

WANDELEN MET GOD **637**

B. Luiten

Kritiek op God?

ACHTERGRONDEN **639**

I.D. Haarsma

'Wijs met de
wetenschap'

EVANGELISATIE
EN ZENDING **643**

C.J. Haak

Wereldorpstaferelen
in Apeldoorn

en verder...

Uit de kerken
Boekbespreking
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

BLIJ MET DE BUNDEL OF ZIEK VAN GEZANGEN?

Deputaten Kerkmuziek doen de laatste maanden van zich spreken. Een lijst van **niet** minder dan 255 gezangen is door hen vrijgegeven. Hoe ga je om met zo'n ruime sortering?

Het **gaaf** nu even niet om de inhoud van de gezangen, of ze **de** toets van de **bijbel** kunnen doorstaan. Het **eerste** artikel stelt **kritische** vragen bij de hoeveelheid en de wijze van invoeren van de gezangen. Het **tweede** artikel zoekt naar begaanbare **wegren** om ze in **gebruik** te nemen.

Blij

Of ik blij ben met ~~meer~~ gezangen? Beslist. Het is een geweldige stap vooruit dat het aantal nieuwtestamentische liederen fors wordt uitgebreid. Eindelijk krijgen we meer mogelijkheden om de naam van Jezus Christus, onze Heer, in onze diensten te bezingen. Natuurlijk is Hij ook in de psalmen aanwezig. Maar toch, die stammen uit de tijd van de schaduwen. De werkelijkheid is **Christus**. Daarom is het verheugend dat we Hem nu nog vaker

rechtstreeks, met naam en toenaam kunnen bezingen en aanbidden. Blij dus met meer gezangen. Zoals ik ook blij was met het rapport van de Deputaten Eredienst dat diende op de laatste synode (Berkel en Rodenrijs 1996). Een rapport vol waardevolle opmerkingen. Met een redelijk aantal nieuwe gezangen: ongeveer 60. Maar inmiddels heeft het enthousiasme enige afkoeling ondergaan. De hooggestemde theorieën beginnen af te dalen naar het nuchtere ni-

veau van de praktijk. En de vraag rijst of ze daar wel goed ontvangen worden.

Teveel van het goede

255 nieuwe gezangen... Is zo'n groot aantal wel verstandig? Het gevoel bekruipt me van iemand die een paar weken in Roemenië, India of een ander arm land is geweest. Toen je daar een winkel bekeek, was je verbijsterd over het armzalige assortiment en de gigantische prijzen. Nee, dan zijn de omstandigheden in Nederland beter. Maar als je, thuisgekomen, voor het eerst weer door de Albert Heijn loopt, dan komt er iets van weerzin boven tegen al die rijen volgeladen vakken. Misprijzend kijk je naar

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMEUK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar, studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.

 Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

uitpuilende winkelwagentjes bij de kassa's. Stuk voor stuk volgepropt met een hoeveel producten waarmee een gemiddelde dorpswinkel in Roemenië geen gek figuur zou slaan. Nederland is een goed land. Maar dit is wel wat veel van het goede.

Zoiets heb ik met die gezangen. Nieuwe gezangen, goede zaak. Maar is 255 niet wat veel van het goede?

Hollen of stilstaan

Wat roept die weerstanden op? Is het conservatisme? Luiheid? Misschien heeft het iets te maken met de volkswijsheid die we kennen uit spreekwoorden. 'Overdaad schaadt'.

'In de beperking toont zich de meester'.

Welke waarheid schuilt er in die spreekwoorden?

Wat wordt eventueel schade toegebracht?

Misschien het zingen van de psalmen. Geen zorgvuldiger geselecteerd liedboek dan het boek der psalmen. Alleen al vanwege de levensechte, veelzijdige emoties die de Heilige Geest mensen tot hun God laat uitzingen. Het psalmboek is zo gevarieerd als de gemeente zelf.

Daar komt bij dat in mijn beleving gezangen het nogal eens moeten afleggen tegen psalmen wat betreft de inhoud. Nu eens is een gezang ondiep, dan weer gekunsteld. Gezangen zijn vaak zo mooi. Te mooi? Om een voorbeeld te noemen: de eerste gezangenbundel moet nog worden uitgevonden waarin een lied als psalm 88 staat. Psalm 88 is niet mooi. Maar wel 'echt'.

De vraag is: komen de 150 psalmen niet in de verdrukking wanneer er zo'n 300 gezangen naast staan? En later nog meer?

Het lijkt een beetje op hollen of stilstaan. Jaren geleden hebben we met veel pijn en moeite het aantal gezangen weten uit te breiden van 29 naar 49. Te weinig, naar gebleken is. Nu worden er in één keer

255 vrijgegeven. En, zo klinkt het dreigend, dit is nog maar een eerste selectie.

Overigens, Deputaten Kerkmuziek valt niets te verwijten. Zij hebben zich ongetwijfeld enorm ingezet om de opdracht uit te voeren die onze generale synode hen gaf. Maar toch, rond de hele gang van zaken zijn nog heel wat onbeantwoorde vragen.

50 nieuwe liederen per jaar leren?

Die 255 gezangen zijn bedoeld om gezongen te worden. Een ruwe telling leert dat de grote meerderheid ervan een minder bekende of onbekende melodie heeft. Hoeveel jaar gaat het duren voordat de kerkleden deze gezangen hebben leren zingen? Stel dat we zeggen: één gezang per week. Dan ben je een jaar of vijf bezig.

Maar heeft dit wel een reële kans van slagen? Wel eens gehoord van een koor (muzikale mensen dus) dat per seizoen 50 nieuwe liederen instudeert? Hoe vaak moet je een nieuw lied repeteren voordat de melodie werkelijk is 'ingedaald'? Kortom: is het geen illusie te menen dat een gemiddelde gemeente zo'n grote hoeveelheid nieuwe gezangen wel zal leren zingen?

Dat maakt nieuwsgierig naar de vraag hoe het Liedboek in andere kerken functioneert. Hoeveel procent van de gezangen wordt daar werkelijk gezongen, hoeveel blijft ongebruikt? Zijn daarover gegevens bekend?

Rijkdom wordt armoede

255 gezangen: op het eerste gezicht een geweldige liturgische verrijking. Maar probeer het je eens concreet voor te stellen: de gemeente zingt een nieuw gezang. De melodie is helaas bij velen onbekend. Natuurlijk, ooit wel een keer geoeft. Maar ja, dat is al weer een paar jaar geleden. Het muzikale deel van de mensen zingt uit volle borst mee. Maar de rest (meerder-

heid?) mompelt zachtjes en onzeker wat mee of zwijgt geheel. Wat in theorie rijkdom lijkt, kan dus in praktijk armoede worden. Het zingen van **veel** nieuwe en onbekende gezangen in de dienst kan leiden tot **onwaardige** vertoningen. Niet alleen gaat het hartelijk loven van de Here verloren wanneer de mensen zoekend en aarzelend moeten zingen. Maar ook treedt er 'horizontalisering' op. Dat wil zeggen: in principe komen **we** samen om **onze** aandacht **te richten** op God, om zo te zeggen in 'verticale' richting dus. Maar die aandacht wordt vervolgens afgeleid door 'horizontale' factoren **zoals**:

- de concentratie die de melodie opeist;
- de negatieve spanning die ontstaat in de gemeente;
- ergernis over de predikant 'die zo'n gezang opgeeft' **en/of** de organist 'die niet duidelijk genoeg begeleidt'.

Eenheid en chaos

De liturgische uniformiteit die we als kerken **nu** nog kennen, raken we straks kwijt. Er dreigt een onoverzichtelijke situatie te ontstaan. Er liggen 255 gezangen ter introductie gereed. Maar er is (nog) op geen enkele wijze zelfs maar een advies bijgevoegd over **het** tempo en de volgorde waarin de kerken deze gezangen dienen in te voeren. Elke coördinatie ontbreekt tot nu toe. Als de kerken niet snel de koppen bij elkaar steken, kiest elke kerk binnenkort zijn snelheid en volgorde van invoering. Liturgen weten dan niet meer waar ze aan toe zijn. Ik hoop dat het **deputaatschap** hier binnenkort iets aan gaat **doen**. Nu is er veel aandacht voor de zakelijke aspecten. Je voelt je door tijdelijke kortingen **min** of meer onder druk gezet om maar niet te lang na te denken **en** vooral snel te bestellen. Stel je voor, straks loop je nog de korting mis! Die zakelijke aspecten moeten natuurlijk **ook** goed geregeld worden. Maar er is tot nog toe

wel erg weinig aandacht besteed **aan** een doordachte wijze van introductie.

Liedboek verouderd?

De synode heeft Deputaten Kerkmuziek opgedragen als waarnemer betrokken te zijn bij de herziening van het Liedboek voor de Kerken (project Liedboek 2000). Kennelijk zijn de kerken die het Liedboek **gebruiken**, van mening dat herziening nodig is. Betekent dit dat wij als kerken bezig zijn **een** binnenkort **achterhaalde gezangenbundel te** introduceren? En wat gaan we doen **met het oude liedboek wanneer** bijvoorbeeld over – ik noem maar wat – vier jaar **een** nieuw Liedboek verschijnt?

Gevoeligheden

Wie geen vreemde is in Jeruzalem, kan weten dat niet **alle kerklieden** staan te juichen bij de invoering van nieuwe gezangen. Zowel de kerkgeschiedenis uit de vorige eeuw als de huidige stand van zaken in **sommige** kerken om ons heen laat zien dat het gevaar van een 'gezangen-strijd' niet denkbeeldig is.

Met een **gevoelig liggende materie** moet je behoedzaam omgaan. Iedere **kerkganger** krijgt er straks week aan week mee te maken. Een al te voortvarende invoering van de nieuwe bundel zal bij veel kerkgangers leiden tot verlies van blijdschap in hun wekelijkse kerkgang. Er **zullen** ongetwijfeld spanningen ontstaan.

Conclusie

Het zou ontzettend jammer zijn wanneer een goed project (uitbreiding van het aantal nieuwtestamentische kerklieden) door een al te **grote voortvarendheid** in de uitvoeringsfase gedoemd is te mislukken. Volgende week hoop ik ideeën aan te dragen hoe het **plaatselijk en landelijk** misschien aangepakt zou kunnen worden.

UIT DE KERKEN

Persbericht

Gereformeerde Hogeschoolprijs 1998

Tijdens de feestelijke opening van de Gereformeerde Hogeschool is vorig jaar de GH-prijs ingesteld. Deze prijs zal in 1998 worden toegekend binnen de sector onderwijs. In aanmerking komen initiatieven die aantoonbaar bijdragen aan de versterking van de identiteit van het gereformeerde onderwijs.

Men kan daarbij denken aan projecten, activiteiten of producten die sinds kort, **maximaal** een jaar, werken in de praktijk en aantoonbare resultaten opleveren, **blijkend** uit bijvoorbeeld deelname, interviews, reacties, opmerkingen, afname enz. De jury nodigt hierbij geïnteresseerden van **harte** uit zich voor deelname aan te melden.

Voor het inzenden gelden de volgende voorwaarden:

vorm:
korte beschrijving van het initiatief met **doel, aanduiding doelgroepen**, aanleiding tot ontwikkeling, zo mogelijk vergezeld van materiaal
tijdstip: voor 1 juni 1998
aan:

GH, jury GH-prijs, Postbus 10030, 8000 GA Zwolle

In de jury hebben zitting: P.A. Bergwerff (ND), prof. dr. J. Douma, drs. P. Dijkstra (GMV), M.E. Hoekzema (TU Kampen), mevr. J. Parre-Hartog (bestuur GH) en B. Nap (GH, coördinator).

De uitreiking heeft plaats tijdens de opening van het studiejaar 1998-1999, begin september 1998.

Nadere inlichtingen te verkrijgen bij B. Nap, per adres GH, tel. (038) 4255542.

M meditatief

...zal ik geenszins geloven
(Joh.20,25)

Mening

Hij was er toch. En dat was op z'n minst opmerkelijk. **De** vorige vergadering had hij **zijn** mening luid en duidelijk verkondigd. Een beetje erg luid. Maar dat kwam wellicht omdat hij de enige was met die mening. Dat hij de Bijbel aan zijn kant had staan was toch voor iedereen wel duidelijk!? Vervolgens had hij bijna heel de kerkgeschiedenis erbij gehaald om zijn gelijk te bewijzen. Heldere taal had hij **niet** geschuwd. En er **ook** een consequentie aan verbonden. Als dit besluit toch werd genomen dan zagen ze hem niet meer.

Verpletterd hadden **sommigen** op hun stoel gezeten. Anderen hadden ongelovig hun hoofd geschud. Dat deze broeder toch zo **sterk** die andere mening bleef volhouden. Het had de sfeer bedrukt. Maar het besluit **was** genomen. En **nu**, de volgende vergadering, **was** hij er toch. En voor wie het vergeten mocht **zijn**, de lezing van de notulen vermeldde nog eens wat hij had gezegd: 'Mij zie je nooit meer.' Hij werd dus geconfronteerd met zijn eigen woorden. Hoe zou hij daarop nu reageren?

Betrapt

Wat **een** liefde spreekt er uit die persoonlijke ontmoeting **tussen** de Here Jezus en Tomas. De goede herder heeft oog voor dit schaap **dat** in de eenzaamheid van zijn verdriet dreigt te verdwalen. En dat mag niet. **God** heeft plannen met Tomas. Maar je zult zo door Hem **gevon-**

den worden. Want Tomas had van **die grote woorden** gesproken. **Indien** ik in zijn handen niet zie **het** teken der nagels en **mijn** vinger niet steek in de plaats der nagels en mijn hand niet **steek** in zijn zijde, **zal** ik geenszins geloven.

Grote woorden die Tomas **met** het **grootste gemak** had uitgesproken. **Hij** was zo **verschrikkelijk** zeker van zichzelf. **Wat** hij **uitsprak** **was** **absoluut** onmogelijk. Dit zou hij nooit meemaken.

Domper

Wat zullen de andere discipelen van die grote woorden geschrokken zijn. En zich onmachtig hebben gevoeld. Zij konden Tomas blijkbaar niet **van** de waarheid overtuigen. Hij geloofde het niet. Hij geloofde hen niet. **Deze** reactie hield **de** verwijdering die er tussen hen was in stand. Leek die alleen maar groter te maken. Dat Tomas er **eerst** **niet** **was**, **was** nog daaraan toe. Maar dat hij zo duidelijk nu ook afstand van hen nam. Dat **je** broeder toch zo'n domper **kan** zetten op je blijdschap, je enthousiasme.

Dan laat **Hij**, die er volgens Tomas niet was, merken dat Hij er wel degelijk was. Eigenlijk zelfs heel dichtbij. Tomas **moet** met **David** zeggen 'er is geen woord op mijn tong, of, zie, **Here**, Gij kent het volkomen.' Maar als **je** zo met je grote woorden wordt geconfronteerd voel je je wel **staan**. Boe reageer je? Want **het** is zo moeilijk om te zeggen: ik had ongelijk.

Ongelijk

Grote woorden **spreken** omdat je absoluut van je gelijk overtuigd

bent. En **dan** blijkt dat je toch niet **gelijk** had. Je wordt geconfronteerd met **je** woorden. De een houdt zijn grote woorden vol. De ander gaat **uitgebreid** zijn woorden **zo** verklaren zodat er plotseling iets heel anders gezegd, althans bedoeld is. Tomas zei: **Mijn Here en mijn God**. **En** daarmee geeft **Hij** zijn grote ongelijk **direct** toe. Volmondig. Iedereen kan het horen.

Het zal wel onvermijdelijk zijn dat we achteraf **constateren** weer **eens** **grote** woorden te hebben gesproken. Maar als je die blijdschap van 'Mijn Here en **mijn** God' kent weet je dat Hij je gedachten kent en je woorden hoort. En er dus op let hoe je reageert wanneer je ongelijk blijkt? te hebben. Of Hij echt jouw Here en **jouw** God is kun je dan juist op die ene manier laten **merken**. Zou je dan je **broeder** of zuster ook niet **weer** in de ene relatie met die ene Heiland terugvinden? **Onze** Here en onze God.

Een voorzichtige vraag in een bijbelstudiekring:
'Is hier ook ruimte voor kritiek op God?'
Er wordt geknikt. Er is begrip, herkenning.
Mensen luchten hun hart.

Wellicht schrikt iemand hiervan. **Kritiek op God**, dat is toch niet mogelijk?
Maar vergis je niet. Als je je oor te luisteren legt, hoor je nogal wat in deze richting. Er bestaat onvrede over Gods leiding, soms zelfs boosheid. Vroeger werd dat misschien verzwegen of verdrongen, vandaag wordt het gezegd.
Iemand is slachtoffer van een misdaad. De verwerking ervan duurt jaren. Een ander heeft de ervaring, voortdurend buiten de boot te vallen. Weer een ander zit zo in de elende, dat het onbegrijpelijk is dat God niet ingrijpt.
Mag je dan niet boos worden?

Vragen komen op

Laten we er geen doekjes om winden. Dat gebeurt in de bijbel immers ook niet.
In de Psalmen bijv. ontmoeten wij het mensenleven in al zijn facetten. Voor alle situaties is er een lied, **zijn** er woorden om te zeggen. Zelfs voor mensen, die kritische vragen hebben. **Zo is in** Psalm 77 een dichter aan het woord, die **kreunt** als hij **aan God** denkt. Hele nachten ligt hij wakker, zijn ziel weigert zich te laten troosten. Hij zoekt naar Gods goedgunstigheid. **Hij voelt** zich gekrenkt, doordat Gods beleid is veranderd.
Dat is nogal wat om te zeggen. Psalm 13 begint met de **vraag**: 'Hoe lang, HERE? Zult u mij voortdu-

rend vergeten?'
Psalm 22, ook van David: '**Waarom** hebt u **mij** verlaten?'.
Mag dat zo gezegd worden? Is dat dogmatisch juist? Is dat tot eer van God?
Terechte vragen.
En toch laat de **Heilige Geest** **deze** liederen voor ons noteren. Bij legt de woorden op **onze** lippen. Omdat Hij weet, dat ze kunnen opkomen uit het hart.

Wegen lopen dood

Vragen verdringen heeft geen enkele zin. Belangrijk is wel, **wat** je ermee doet. Wil je er echt antwoord op hebben, of wil je je kritiek koesteren, als **een** aanklacht tegen God? Als je voor dat **laatste** kiest, mag je wel uitkijken. **Want** dat is dodelijk. **Waarom?** Omdat je dan een **klimaat** schept, waarin verlossing **niet meer** belangrijk is.
Dat gaat ongeveer zo. Je weet, dat **God** gehoorzaamheid **vraagt aan** zijn geboden. Je leert ook, wat zonde is. Dus God heeft veel bezwaar tegen ons, hoe **we** zijn en hoe we doen.
Maar als je zelf ook bezwaar hebt tegen God, en dat koestert, **kom** je in **een** situatie dat je zegt: 'we **staan** quitte'. Hij heeft wat tegen mij, en ik heb wat tegen Hem.
Of misschien zeg je dat niet zo. Maar dan toch zet je heel je **schuld**-besef op **een** laag pitje, omdat je eerst wat anders aan je hoofd hebt.

Wandelen met God

Is dat niet herkenbaar?
Maar het is dodelijk!
Want als je schuldbesef uitslijt, **vraag** je niet **naar** verzoening! En dat is nu net de enige weg tot God. De enige manier van leven.
Net zoiets gebeurt er als je boos bent op God, en dat wilt volhouden. Je eigen boosheid op **Hem** wordt dan belangrijker voor je dan zijn toorn over **jouw zonden**. Ga je in zo'n situatie vergeving vragen? Niet echt, waarschijnlijk. En zo sla je een weg in, die **doodloopt**.

God wil redden

Moet je nu de minste **zijn**, omdat God altijd sterker is dan jij? Moet je toegeven, omdat je niet tegen Hem op kunt?
Helemaal niet!
Onze God zegt niet: 'Ik heb gelijk, want Ik ben groter', maar Hij **wil** je overtuigen van de **waarheid**. Want die **waarheid** maakt je vrij. **Natuurlijk**, als je dringende vragen hebt, als het leven heel moeilijk wordt, is al je aandacht daarop geconcentreerd. **Toch** moet je leren verder te kijken, om samenhangen te zien. Want de werkelijkheid is, dat wij niet alleen problemen **hebben**, maar dat wij vooral een **probleem zijn**. Waarom? **Omdat wij God hebben verlaten!** De band met Hem hebben wij doorgesneden, de navelstreng waardoor wij konden leven. Toen kwam de **dood**, in allerlei **gedaante**, en de doorwerking ervan in het nageslacht in de schepping. Sindsdien overkomen ons **ongelukken**, besluipen ons ziektes en zijn al onze verhoudingen aan storingen onderworpen. Als wij de schepper waren, zouden we **deze** wereld met deze **mensen** waarschijnlijk vernietigd hebben,

om in zes dagen te komen tot een nieuwe, een andere aarde, onbedorven. Maar nee, zo lief had God toch nog **deze** wereld, dat Hij **haar** wil bewaren, en dat Hij de mensen wil redden. Daarom draagt **God** nu een wereld in zijn handen, waarvan het bloed afdruipt, en waaruit de **lasten** dagelijks opstijgen. Maar is het dan terecht, om Hem vervolgens de schuld van onze ellende **te** geven? Met die houding, die boosheid, sla je de plank helemaal mis. En je plaatst jezelf buiten de genade.

Doorgaand verkeer

Schuld belijden valt nooit mee. En zeker niet, als je heel wat anders aan je hoofd hebt. Toch is dat de enige weg die je bij **God** brengt. De enige weg die niet doodloopt, maar waarlangs verkeer **mogelijk** is. In beide richtingen. De Psalmen helpen je die weg op. De vragen van een mens worden onder woorden gebracht, kreunend, zoekend, twijfelend. Maar het kader van elk van **deze** liederen is. niet dat je je afsluit voor God, maar juist dat je naar Hem toe gaat. **Een** Psalm **heeft** een adres. Je zingt voor Hem, die jou niet wilde opgeven. Jezus zei eens: **elke** Psalm gaat over Mij. Want elk **verbondslied**, in majeur of mineur, wordt gedragen **door** zijn verzoenend sterven. Dat brengt je tot rust. Aan de voet van het kruis verstomt de kritiek. Is zo serieus Gods toom over mijn leven? Zijn afkeer over **mijn** zonden? Hier wordt je schuld betaald, je ziekte gedragen, je gevangenis geopend. Als je tenminste wilt erkennen, dat de oorzaak van alle ellende te vinden is in je eigen hart.

Overstekend wild

De gedachte dat God het niet goed doet, waar **komt** die ook al weer vandaan? De neiging om God te verbeteren, van wie hebben we die geleerd? Gaan ze niet terug op de list van de

satan, in het Paradijs? Toen al werd ons wijs gemaakt, dat je God niet kunt vertrouwen. Dat je kritisch naar Hem moet luisteren, om vervolgens je eigen **gang** te g—

Nog steeds gaat deze vijand rond, bloeddorstig als een leeuw. Met zijn oude list kruist hij **ons** pad. Maar **nù** hebben we hem toch **wel** door?!

¹ Joh. 5:39

UIT DE KERKEN

Persbericht

DVN-dag op 16 mei: geweldige dag voor jong en oud

Zwolle – De Verre Naasten organiseert op zaterdag 16 mei 1998 weer een DVN-dag. Deze keer wordt de manifestatie gehouden in **Berg en Bos/Apenheul** in Apeldoorn. Het thema van de dag is **Wereldwijd – samen werken aan ontwikkeling**. Het 'wereldwijde' komt o.a. hierin uit dat wordt samengewerkt met alle zendende kerken, deputaten BBK en de zendingsopleiding IRTT.

In tien landenpaviljoens worden de DVN- en **zendingsactiviteiten** in de betreffende landen gepresenteerd, maar **ook** is er veel **cultuur** en natuur te ondergaan. Voor jong en oud zijn er vele attracties, die hen bij het werk van Zending en DVN bepalen.

Op het grote **hoofdpodium** is van 12.00 uur tot 14.30 uur een werwend **programma** te zien en te horen. Diverse binnen- en buitenlandse muziekgroepen en **koren** en de **cabaretgroep** Talkpoeder treden op. Een primeur voor Nederland is het

optreden **van** de Braziliaanse gospelzangeres **Aïda Batista**, die de nieuwe Mahalia Jackson wordt genoemd.

Drs. Kees Haak spreekt over het thema **van** de dag. Ook zal een **bijbelvertaalproject** in Benin worden gepresenteerd, waaraan een **financiële** actie is verbonden. In een forum komen deskundigen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking aan het **woord** en vervolgens **kan** het publiek is discussie met hen treden.

Het programma en de diverse activiteiten zal **ook** de jongeren aanspreken, zeker als genoemd wordt de mogelijkheid om van de **uitdijktoren** te 'tokkelen' en om in originele **Beninese** prauwen **een** wedstrijd te houden in de grote vijver. In die vijver ligt een drijvend podium, waarop de hele dag muziek wordt gemaakt. Jaap Schoenmaker geeft leiding aan een **Praise**. Voor de kinderen is het **vijverpodium** tweemaal het eiland **Cantara**; een spannende geschiedenis, tot leven gebracht door Tamtam.

Eind april verschijnt een uitgebreide DW-Nieuws waarin alle **programmaonderdelen** worden beschreven.

De toegangsprijs is f 5,- **per** **per** persoon. Op vertoon van een DVN-toegangsbiljet kan men voor een tientje **Apenheul** bezoeken (gereduceerd tarief). De DVN-programma's duren van 9.00-17.00 uur.

'WIJS MET DE WETENSCHAP'

I.D. Haarsma

Achtergronden

Een christen die zich actief bezighoudt met wetenschap, bijvoorbeeld als student, onderzoeker of vakdocent, ontkomt niet aan de taak zich te bezinnen op de verhouding tussen christelijke geloof en wetenschap. Zo was de strekking van het pleidooi van W.J. Ouweneel in zijn boek *Wijs met de wetenschap*¹ – in het vorige artikel heb ik daar van het een en ander weergegeven.

Het is goed om ons ervan bewust te zijn, dat bezinning op 'de' relatie tussen geloof en wetenschap een gecompliceerde aangelegenheid is. We dienen bijvoorbeeld inzicht te hebben in de aard van het geloof en in de structuur van de wetenschap. Filosofie, en met name wetenschapsfilosofie, kan hierbij behulpzaam zijn.

Structuur en richting

Ouweneel presenteert een christelijke wetenschapsfilosofie in de lijn van onder anderen H. Dooyeweerd, A. Troost en J.D. Dengerink, belangrijke christen-filosofen binnen de beweging van de Reformatorische Wijsbegeerte. Daarnaast gebruikt hij inzichten en argumentaties ontleend aan seculiere wetenschapsfilosofen, zoals Th.S. Kuhn, K.R. Popper en H. Putnam. De radicale onderscheiding tussen christelijke en seculiere wetenschapsfilosofie, tussen christelijke en seculiere wetenschap – ook als zodanig terug te vinden in de literatuurlijst – is kenmerkend voor Ouweniels benadering van het verschijnsel wetenschap. Aan deze onderscheiding ligt het begrippenpaar structuur en richting ten grondslag.²

Met structuur wordt bedoeld op de vele door God geschapen structuren, wetten en normen, die gelden voor de creatuurlijke werkelijkheid, zowel natuur als cultuur.

Richting duidt op de twee mogelijke religieuze verhoudingen met God: het menselijke hart is gericht op God en zijn eer, of juist van Hem af. Door de zondeval is de mens van nature de goede richting kwijt en heeft hij of zij de neiging zich te richten op afgoden. De zondeval heeft geen gevolgen voor de scheppingsstructuren. De genadige God heeft in zijn trouw de schepping, natuur en cultuur, niet aan de macht van het kwaad prijsgegeven.⁽⁸²⁾

Op grond van het verzoeningswerk van Christus, uit geloof van de 'boetvaardige mens' en door de kracht van de Heilige Geest worden

mensen 'teruggebogen' tot op God gerichte mensen. 'God-gerichte en afgod-gerichte mensen staan nog steeds onder dezelfde wetsorde van God, maar zij leven vanuit verschillende richtingskeuzen van hun hart. In het denken, spreken en handelen van beide groepen zijn de nomen en beginselen van Gods wetswil verondersteld. Maar terwijl de God-gerichte mens de gehoorzaamheid aan deze normen tot levensbeginsel heeft gekozen – hoezeer hij daarin praktisch ook dikwijls faalt –, parasiteert de afgod-gerichte mens op Gods wet in gehoorzaamheid'.³ (83)

(On)echte en (on)ware wetenschap

Ouweneel ontwikkelt zo op het eerste gezicht een vrij eenvoudige theorie: 'iets' is wel of niet in overeenstemming met een scheppingsstructuur en is wel of niet gericht op God en zijn eer.

Wanneer hij deze theorie toepast op de wetenschap zijn er vier mogelijkheden:

1. echte, ware wetenschap
2. echte, valse wetenschap
3. onechte, ware wetenschap
4. onechte, valse wetenschap

Echte respectievelijk onechte wetenschap is wel respectievelijk niet in overeenstemming met de structuurwet die voor wetenschap geldt. Ware respectievelijk valse wetenschap is wel respectievelijk niet gericht op God en zijn eer. (109)

Vandaar het eerder genoemde radicale onderscheid tussen christelijke en seculiere wetenschap: christelijke wetenschap is echte wetenschap en bovendien gericht op God en zijn eer; seculiere wetenschap is

echte wetenschap – dat wel –, maar ze is afgodisch en onthoudt God zijn eer.

Op de onder (3) en (4) genoemde categorieën zal ik niet verder ingaan, het betreft immers situaties waar niet sprake is van wetenschap. Wel wil ik een poging doen om de categorieën (1) en (2) te verhelderen en de vraag te beantwoorden of deze onderscheidingen ons verder kunnen helpen.

Echte wetenschap

Wanneer is er sprake van echte wetenschap? Aan welke criteria moet een menselijke activiteit voldoen, wil het wetenschap heten? Wat wordt bedoeld met **scheppings**-structuren die gelden voor wetenschap?

Daarover schrijft Ouweneel in hoofdstuk 2 *Kenmerken van wetenschappelijke kennis* en in hoofdstuk 3 *De methodologie van de wetenschap*.

Echte wetenschappelijke kennis is op systematische en **kritische** wijze verkregen theoretische kennis die herhaalbaar, objectief, **samenhangend** en gefundeerd is.

Opvallend is de sterke **nadruk** op het theoretische **karakter**: wetenschappelijke kennis is **koel-afstandelijk**, niet-persoonlijk-betrokken, niet-onmiddellijk verworven en vanuit een bepaald gezichtspunt ontstaan. Dit laatste kan ook anders worden gezegd: wetenschappelijke kennis is 'modaal gekwalificeerd'. Het benutten van de inmiddels klassieke reformatorisch-wijsgerige **modaliteitentheorie**⁴ blijft zinvol, **ondermeer** om het eenzijdige en specifieke karakter van **vakwetenschappelijke** kennis te verklaren.

Wetenschappers leggen een hele weg af om wetenschappelijke kennis te **kunnen** verwerven. Deze weg of methode is bepalend **voor** het karakter van die kennis.

Ouweneel meent dat de methode van de wetenschap **wordt** gekenmerkt door vijf 'abstracties':

I. **Modale** abstractie: een vakwe-

tenschap richt zich op een bepaald aspect van de werkelijkheid; b.v. het fysische, het economische.

2. Abstractie **van het universele**: de wetenschap is niet zozeer geïnteresseerd in het unieke van een verschijnsel, maar wel in een algemene **patroon**, wetmatigheid of verband; b.v. wet van de zwaartekracht, **wet** van **waag** en aanbod.

3. Experimentele **abstractie**: om een bepaald verband tussen twee variabelen te kunnen toetsen, wordt er een **laboratoriumsituatie** gecreëerd waarin **zoveel** mogelijk de invloed van andere factoren wordt geëlimineerd; b.v. bij de wet **van** de zwaartekracht geen luchtweerstand, bij de **wet** van vraag en aanbod geen overheidsingrijpen.

4. Abstractie van het objectieve: allerlei subjectieve factoren van de wetenschapper zelf, bijvoorbeeld emotionele betrokkenheid, mogen geen rol spelen, slechts het logisch-analytisch **denken** is beslissend.

5. Praktische **abstractie**: als theoretische kennis maakt de wetenschap zich los van de alledaagse praktische verhouding met de werkelijkheid.

Ik vind dat Ouweneel waardevolle typeringen van wetenschap geeft en nuttige onderscheidingen maakt. Toch heb ik ook wel wat aarzelingen en vragen. **Zijn** beschrijving van de (!) methodologie van de (!) wetenschap lijkt me **vrij** adequaat voor de huidige **natuurwetenschappen**, maar minder voor de **geesteswetenschappen** en de **toegepaste wetenschappen**, bijvoorbeeld de wetenschappelijke bezinning op een beroep (arts, verpleegkundige, maatschappelijk werker, docent, predikant, manager, enz.). Mogelijk door zijn stellige manier van spreken, **wekt** Ouweneel de indruk dat voor **eens** en altijd de wetenschap en haar methode is gekarakteriseerd. Het wetenschappelijk en **filosofisch** onderzoek van het verschijnsel wetenschap is echter volop in beweging.

In de marge

Waarom zijn de moderne natuurwetenschappen met hun zo succesvolle methode pas tot ontwikkeling gekomen in het West-Europa van de 16e en de 17e eeuw? Terwijl de benodigde ingrediënten (wiskunde en logica, waarneming en experiment) toch al in meer of mindere mate aanwezig waren in de Grieks-Romeinse wetenschap vanaf maar de 4e eeuw voor Christus. En waarom niet bijvoorbeeld in de Chinese cultuur, terwijl China III technisch en wetenschappelijk opzicht eeuwenlang zeker niet onderdeed voor Europa? K. v.d. Leeuw meent dat o.a. ideologische factoren en een sterke maatschappelijke scheiding tussen BW-sijds (rationele) wetenschap en geleerdheid en anderzijds techniek en ambachtelijkheid de opbloei van het natuurwetenschappelijk denken in China al die tijd in de weg hebben gezeten (*Het Chinese denken; Geschiedenis van de Chinese filosofie in hoofdlijnen*, Amsterdam 1994, 347-349). Opvallend genoeg deed die maatschappelijke scheiding zich ook voor in Europa tot aan de 16e eeuw. R. Hooykaas betoogt dat de Reformatie een geestelijk klimaat bracht waarin een wetenschapper zich niet geneerde voor ambachtelijk werk: technische apparaten werden met beide handen aangegrepen voor experimenteel onderzoek van de natuur. Ook benadrukt Hooykaas dat de verheerlijking van God – kardinaal thema van de Reformatie – het motief van protestantse wetenschappers was voor hun onderzoek van de natuur, want – zo NGB art2 – deze is voor onze ogen als een prachtig boek, waarin alle schepselen, groot en klein, de letters zijn, die ons te aanschouwen geven wat van God niet gezien kan worden, namelijk zijn eeuwige kracht en goddelijkheid (*Religion and the Rise of Modern Science*, London 1972, 75-160).

Wetenschappelijke en religieuze argumenten

Een christelijke wetenschapsleer moet wetenschap, kunst en religie goed van elkaar onderscheiden. Dit houdt in dat 'strikt **vakwetenschap**-pelijke theorieën nooit een beroep doen op God ter verklaring van empirische verschijnselen. Waarnemingen **en** uitslagen van experimenten moeten consequent verklaard worden in **termen** van andere **waarnemingen** en experimentele resultaten, niet in termen van goddelijke werkzaamheid. Het geloof in dit laatste speelt een essentiële rol in de christelijke **wereldbeschouwing** die aan alle wetenschap ten grondslag ligt. Maar binnen de **vakwetenschappen** als zodanig biedt een beroep op een (vermeende) goddelijke werkzaamheid geen enkele wetenschappelijke verklaring voor welk fysisch, psychisch, historisch enz. verschijnsel dan **akt.**' (34)

Dit lijkt kras voor iemand die de scheiding tussen geloof en wetenschap onjuist vindt. Ouweneel wil slechts duidelijk maken dat religieuze argumenten – inclusief een direct **Schriftberoep** – niet vermengd mogen worden met wetenschappelijke argumenten, wel kunnen deze een plaats hebben binnen iemands wereldbeschouwing.

Vooronderstellingen

Ik schreef zojuist over een wereldbeschouwing die ten grondslag ligt aan de wetenschap. Gaat er dan iets aan de wetenschap vooraf? Iets, dat blijkbaar zelf niet wetenschappelijk is?

Het is goed, dat Ouweneel op een paar vooronderstellingen wijst die door wetenschappers als haast **vanzelfsprekend** uitgangspunt worden genomen zonder dat ze in **strikte** zin te bewijzen zijn.

Hij noemt de volgende "noodzakelijke geloofsvooronderstellingen": – **wetenschappers gaan** ervan uit, dat de werkelijkheid op **een** ordelijke wijze bestaat;

– wetenschappers geloven in de betrouwbaarheid van hun zintuigen en het logische denken (48).

En daaraan had hij nog **kunnen** toevoegen bijvoorbeeld de overtuiging **van** wetenschappers dat hun kennis in taal en tekst kan worden **uitgedrukt** en zo met elkaar kan worden gedeeld.

De christelijke wereldbeschouwing lijkt hier in het voordeel.

Al kunnen **ook** christen-wetenschappers deze vooronderstellingen niet wetenschappelijk bewijzen, ze passen wel heel goed bij hun wereldbeschouwing. Is **voor** niet-christenen het bestaan **van wetten** een raadsel, christenen geloven in God, Schepper en Wetgever, die de bron is van de wetten. (51)

Het christelijk geloof is dan ook **een** krachtige motor geweest bij het ontstaan van de **moderne natuurwetenschappen**.⁵

Wonder van de zeventiende eeuw

In de zeventiende **eeuw** waren vele (natuur-)wetenschappers christen. Maar dat kan van onze tijd niet meer worden gezegd. Onze cultuur is steeds meer in de greep gekomen van de secularisatie.

En ook de wetenschappen hebben zich daaraan niet kunnen onttrekken. Vele wetenschappers zijn vreemd geraakt van de christelijke wereldbeschouwing en de **christelijke** motieven voor **wetenschapsbeoefening**.

'Daardoor is de seculiere wetenschap ten diepste niet in staat ware kennis – in de ware zin van het woord – omtrent de **scheppingswerkelijkheid** te verwerven. Deze wetenschap **kan** hoogstens kennis hebben van talloze geïsoleerde feiten en een idee hebben omtrent de samenhang van de feiten in verband met hun doel en functie. **Geen** enkel feit wordt werkelijk gekend behalve in de integrale samenhang van de hele waarneembare werkelijkheid. En deze kennis is op haar beurt **weer** niet mogelijk zonder

oog te hebben **voor** de betrokkenheid van de werkelijkheid op de Schepper. Feiten ontleen hun ware betekenis slechts aan de **scheppingsorde** en deze **kan** de mens slechts door de **Godsopenbaring** leren kennen. De seculiere wetenschap kent op zijn hoogst **slechts** 'waarheidsmomenten', maar die **kunnen** eerst in het praktisch geloofsdenken en vanuit de Godsopenbaring helemaal ontsloten worden. Dat de seculiere wetenschap toch zulke 'waarheidsmomenten' kent, **komt** doordat de zeventiende-eeuwse grondslag **van** de moderne wetenschap in het schriftuurlijk denken gefundeerd was. Daarom kan de christen-wetenschapper vandaag **onnoemelijk** veel van de seculiere wetenschap leren. De geweldige wetenschappelijke prestaties van niet-christenen **zijn** historisch immers (mede) te danken aan een geloof dat oorspronkelijk op de Schrift gebouwd was. Dat **was** het geloof in de samenhang, de uniformiteit, de kenbaarheid en de wetsstructuur van de kosmos (vgl. bijv. Kol. 1:15-17; Hebr. 1:3; Jer. 33:25). Het **humanisme** heeft de implicaties van deze bijbelse grondslag binnen de wetenschap in **stand** gehouden, maar deze grondslag zelf **opgegeven**.' (51).

Kortom: Ouweneel meent dat de (natuur-)wetenschappers in de zeventiende eeuw onder invloed van het **christelijke** geloof en de christelijke wereldbeschouwing de **echte** **normatieve** structuur voor de **wetenschapsbeoefening** hebben ontdekt en niet meer hebben losgelaten. Sindsdien hebben de natuurwetenschappen met hun echte **methode** de grote successen geboekt, hoewel niet-christelijke wetenschappers de bron van hun succes – het christelijk geloof – niet meer (er-)kennen.

Deze beschrijving en interpretatie van de geschiedenis van de (natuur-)wetenschappen en **zijn** filosofie van echte wetenschap **maken** aannemelijk dat christenen en niet-christenen beiden op een **correcte**

wijze *echt* wetenschappelijk inzicht kunnen verwerven. En wijst de wetenschappelijke praktijk niet uit dat christenen en niet-christenen 'm-lijk door elkaar heen lopen' en veelal op een vruchtbare wijze samenwerken?

In een volgend artikel wil ik o.a. ingaan op Ouweneels theorie over *ware* wetenschap en een paar vragen stellen.

¹ W.J. Ouwentel, *Wijs met de wetenschap. Inleiding tot een christelijke wetenschapsteorie*. Uitg. Barnabas, Leiden; 1997. Omvang 156 blz. ISBN 90-5030-772-8.

² A.M. Wolters, *Schepping zonder grens, bouwstenen voor een bijbelse wereldbeschouwing*; Amsterdam 1988, geeft een heldere en uitgebreide uitleg van de betekenis en (praktische) relevantie van het begrippenpaar *structuur* en *richting*. Ouweneel vermeldt dit boekje evenwel niet.

³ Het lijkt me toe dat hier juist 'ongehoorzaamheid' wordt bedoeld.

⁴ De modaliteitentheorie houdt in grote lijnen in, dat alles in de werkelijkheid @ vele wijzen functioneert en bestaat en dus ook op vele manieren kan worden ervaren. Deze theorie maakt w het ontstaan en bestaan van de vele vakwetenschappen plausibel. Een goede inleidende uiteenzetting van de modaliteitentheorie is bijvoorbeeld te vinden in: R. v. Woudenberg, *Gelovend denken, inleiding tot een christelijke filosofie*; Kampen 1992, 66-123.

⁵ Ouweneel verwijst o.a. naar het werk van de wetenschapshistoricus R. Hooykaas, b.v. *Religion and the Rise of Modern Science*, London 1972. Zie *In de marge*.

De Verre Naasten

Bijbelstudies.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

Speciaal voor de DVN-bezoekers

Spectaculaire verkoop alléén tijdens de DVN-dag 16 mei a.s. te Berg & Bos/ Apenheul in Apeldoorn

- ✓ Fondsrestanten 80% in prijs verlaagd
- ✓ Gebonden R.B.-Boeken 50 tot 60% in prijs verlaagd
- ✓ Archiefexemplaren 5 boeken voor máár f 5,-
- ✓ Verantwoorde Bijbelse computer-programma's
- ✓ Een gratis boek bij een jaarabonnement op De Reformatie

Wij heten u van harte welkom

Uitgeverij

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

WERELDDORPSTAFERELLEN IN APELDOORN

(IRTT aan het werk met de zomercursus 98)

C.J. Haak

Evang^{el}isatie en zending

*J*ammer. U kon ze tijdens de opening van de cursus-98 in De Voorhof te Apeldoorn niet ontmoeten. Die opening was namelijk gisteren, in besloten kring nog wel. Maar a.s. zaterdag 16 mei kunt u ze wél ontmoeten. Op de DVN-dag in Berg en Bos. Ze..., Dat zijn de vierentwintig cursisten van de IRTT, het Institute of Reformed Theological Training. Ze kwamen uit diverse streken van de wereld, India, Korea, Filippijnen, Indonesië, Nigeria, Uganda, Zimbabwe en Kenia. Om verdere toerusting te ontvangen bij hun werk in kerk en zending. Maar ook om de christelijke gemeenschap met broeders en zusters in Nederland te ondervinden, als deelgenoten van hetzelfde heil zelf bemoeidigd te worden. En... om ons in Nederland te bemoeiden. *M* dachten we dat we dat laatste niet nodig hadden? Of dat buitenlandse christenen ons dat niet konden bieden....? Kom dan voor de zekerheid om ze op 16 mei te ontmoeten. Op het Global Village's Square in Berg en Bos staan ze de hele dag gereed om met u te spreken over hun en ons christen zijn, over de uitdagingen van deze tijd in hun en onze context.

Waarom dorpstaferelen? Waarom een plein van het Global Village? Omdat de wereld kleiner is geworden. Omdat kerken en christenen wereldwijd gemakkelijker met elkaar in contact komen dan vroeger. Maar vooral, omdat we samen met hen willen nadenken over de taken en mogelijkheden die dan op ons afkomen. Hoe kunnen we iets voor elkaar betekenen ter verdieping van het geloof en vooral ook in het uit-

dragen van het Evangelie? In dat verband belegt het IRTT haar vijfde cursus voor buitenlandse kerkleiders.

Dit jaar, net als vorig jaar, treedt de kerk van Apeldoorn-Zuid op als gastvrouw. In haar kerkgebouw De Voorhof werpen docenten en studenten zich op het volle drie-weken durende programma met het thema 'de uitdaging om de kerk leiding te

geven gericht op haar eigen context'. Met deze cursus als actueel voorbeeld willen we in dit artikel de noodzaak, samenstelling en werkwijze van het Institute of Reformed Theological Training onder de aandacht brengen. We maken daarbij dankbaar gebruik van de presentatie van het IRTT die afgelopen 17 april plaatsvond in 't G-bouw te Zwolle. Die werd belegd ter gelegenheid van het afscheid van de studiebegeleider ds. Jac. Kruidhof en de kennismaking met directeur ds. B. van der Lugt en ds. G. Riemer als nieuwe docent.

IRTT: opleidingsinstituut van de Gereformeerde Kerken

Net als de Theologische Universiteit is het IRTT opgericht door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijg.) ten behoeve van onderwijs en training in de verkondiging van Gods Woord. Op 1 januari 1997 zag het huidige IRTT het daglicht, ontstaan uit een fusie van de (sinds 1981 bestaande) Gereformeerde Missiologische Opleiding en het (voorlopige) IRTT. Dat samengaan volgde en bevestigde de ontwikkelingen van het zendings- en kerkelijk opbouwwerk in het buitenland. Meer en meer komt voor Nederlandse uitgezonden en de nadruk te liggen op opleiding, begeleiding, ondersteuning en motivering van de nationale (vroeger: 'inheemse') christenen en kerken.

Anders gezegd: de 'zendelingen' van vandaag staan minder dan vroeger aan het directe front van de benadering van ongelovigen. Die taak hebben de nationale kerken overgenomen. Niet alleen zijn ze qua taal en cultuur beter in staat

mensen in eigen omgeving beter te begrijpen, maar het is eenvoudigweg ook hun bijbelse opdracht en kerkelijke verantwoordelijkheid. De Nederlandse werkers dienen dan op de **achtergrond**, 'achter de coulissen', om de nationale kerken in de uitvoering ervan te **stimuleren**.

Omdat het IRTT ook zelf direct werkt aan de opleiding van buitenlandse voorgangers, is ze niet alleen speerpunt van de Nederlandse kerken, maar ook kruispunt voor veel andere, buitenlandse kerken als het gaat over versterking van gereformeerde theologie en missionaire inzet.

Dat houdt voor het IRTT ook de taak in te attenderen of in te springen op nieuwe mogelijkheden. **H**immers, de verschuivingen van taken en verantwoordelijkheden levert **ruimte** voor zendingswerk op **andere**, gebieden, de 'witte' velden. Als daar deuren opengaan die tot nog toe gesloten waren zullen de kerken daarin de leiding van de Here moeten erkennen. Niet om achter adem wilde acties te ontketen en bestaande verantwoordelijkheden af te breken, maar om in goed overleg, als Nederlandse kerken met de **zusterkerken** in het buitenland en hun zendende organisaties nieuwe taken op te nemen.

Als zodanig is het IRTT dan ook een speerpunt van de Nederlandse kerken met het oog op het **uitdragen** van het Evangelie. Al is het om technische redenen niet opgenomen binnen de organisatie van de Theologische Universiteit te Kampen, het IRTT heeft dezelfde taak van toerusting van bekwame voorgangers in Christus' kerk. Als instituut is het IRTT meer **practisch** dan **academisch** van aard. Het is enerzijds een kop op 'Kampen' voor de uit te renderen theologische **krachten**. Anderzijds is het een uitbreiding van **wege** de gerichtheid op zending, evangelisatie en opleiding. Daar-

naast nog **de** voorbereiding van uitzending van kerkelijk opbouwwerkers voor vorming, diaconale ondersteuning en **ontwikkelingseconomie**. Omdat het IRTT ook zelf direct werkt aan de opleiding van buitenlandse voorgangers, is het niet alleen speerpunt van de Nederlandse kerken, maar ook kruispunt voor veel andere, buitenlandse kerken. Alles bedoeld om de kennis en invloed van de gereformeerde theologie te versterken en de missionaire opdracht **optimaal** uit te voeren.

IRTT: vaste structuren voor gekwalificeerd onderwijs

Vanwege deze doelstelling benadrukt Dr. L.J. Joosse, voorzitter van Deputaten IRTT, de aansluiting met 2 Tim. 2:2. Daar vraagt Paulus aan Timoteüs om toe te zien dat het evangelie wordt toevertrouwd aan vertrouwde mensen, die bekwaam zijn om **anderen** te onderrichten. In de lijn van hun **zendingsgeschiedenis** vragen de gereformeerde kerken om werkers die niet alleen **bijbelsconfessioneel** betrouwbaar zijn maar ook **theologisch** geschoold en **didactisch** bekwaam. Vandaar de noodzaak om een gekwalificeerde opleiding, zoals nu het IRTT wil zijn. Aan de **andere** kant: het IRTT vraagt van haar studenten en cursisten dat zij dan ook niet-vrijblijvend met het onderwijs en de inhoud van de cursus omgaan. Ze moeten ook beloven dat het gevolgde **onderwijs** ingezet zal worden voor zending, opbouw van Christus' **kerk** en verheerlijking van God.

De zendingsroeping en de bijbehorende hulpverlening tot kerkopbouw eist professionalisering van de opleiding. Daarmee onderstrepen de kerken metterdaad dat Evangelie-verkondiging nooit vrijblijvend kan worden aangeroepen.

De stafwerkers en het IRTT-bureau In lijn met de aanbevelingen van de afgetreden studiebegeleider, ds. J. Kruidhof, die tijdens de proef- en **startperiode** de kar van het IRTT moest trekken, is daarom besloten tot adequate structurering en uitbreiding, die de organisatie en de kwaliteit moeten garanderen. Met de benoeming van drs. B. van der Lugt tot directeur, met zijn zeventien jaar ervaring in onderwijs en organisatie-begeleiding in Irian Jaya, aangevuld met drie jaar Oekraïne, is de belangrijke stap gezet van professionalisering van de dagelijkse leiding van het bureau. Vanwege zijn gebleken **academische bekwaamheid** is br. Van der Lugt tevens docent in de Culturele Antropologie en volgt daarin ds. G.J. van Enk op.

Naast hem is ds. G. Riemer, verbonden aan het Litindo-project, voor 0,5 fte benoemd als docent theologische **vakken**. Zijn gedreven, bewogen inzet en creatieve vaardigheden, bekend van zijn zendingswerk in Irian Jaya en van zijn vervaardiging van theologisch materiaal dat deels ook in Congo en Bénin wordt toegepast, garanderen een gedegen bijdrage in de **contextgerichte** toepassing van de gereformeerde theologie. Daarnaast is br. A. de Graaf in de administratieve ondersteuning twee vaste dagen per **week** in touw. Tel mij, **vanwege** een 'opwaardering' van m'n werktijd tot 0,4 fte aan het IRTT in enkele **missiologische** vakken, **daarbij op**, dan heeft u de 'staf & bureau' van het IRTT, althans voorlopig, compleet. Dagelijks bereikbaar op kantooruren (en vaak daarna) in het **G-bouw** te Zwolle.

Medewerkers en docenten voor kortlopende diensten Met ere noemen we hiernaast voor het **opleidingsprogramma** de bijdragen van zr. Arien Bekker-Holtland, oud-coördinatrice GMO voor 'leven en werken in andere landen', br. B. Bos (GVI) voor **interculturele** communicatie en **conflicthante-**

ring, br. M.J. van Hulst, voorheen gewaardeerd lid **van** de **studieraad** van het voorlopige IRTT, voor **ontwikkelingskunde**, br. P.A. te **Velde** voor rapportage en br. Tj.S. de **Vries** (DVN) voor fotografie en video-techniek. Voor de **regio-begeleiding** doet het IRTT een beroep op **enkele** oud-zendelingen.

Voor de cursussen aan buitenlandse studenten fungeren sinds enige tijd een handvol predikanten als docenten op diverse onderdelen van de theologie. Met deze laatste ontwikkeling is het IRTT zeer ingenomen. Hun medewerking, en niet te **vergeten** die **van** hun kerkenraden!, is hoopgevend voor de toekomstige deelname van meer 'buitenlandse-taal-vaardige' predikanten... Tege-lijk hoopt het **IRTT** vroeger of later ook deskundige gelovigen uit het buitenland in te zetten op **specifieke** onderdelen voor de cursussen. Kortom: wie als **docent van** het IRTT wil mee genieten moet 6f goede beheersing **van** een **buitenlandse** taal hebben (voorlopigeerst nog maar eens: Engels, Frans, Duits, Spaans, Portugees), 6f hij moet in het buitenland gaan wonen.

IRTT: de boodschap bovenaan en voorop

Toch is, zo stelt ds. **Kruidhof** in zijn afscheidsrede, alle organisatie en professionalisering, hoe noodzakelijk ook, in zekere zin slechts secundair. In zending en kerkopbouw gaat het, net als in het **kerkwerk** en evangelisatie in Nederland, in de eerste plaats om de boodschap: het heil in Christus. Veel **handboeken** voor zending en evangelisatie gaan er van uit dat dit element bekend verondersteld mag worden en besteden er weinig woorden aan. Niets van die veronderstelling is echter minder waar. In de zending niet, in de kerk niet. Het wrange gevolg ervan is intussen wel is dat organisatie, methodiek en strategie dominant worden. Men verliest het zicht op **waar** het nu over gaat. Ten onrechte **worden** de begrippen als

'vergeving van zonden', 'gerechtigheid', 'bevrijding van schuld' **gepasseerd** en weggedrukt vanuit de vragen **naar** 'zingeving', 'heelheid' en 'persoonlijke ruimte'.

Het ontvangen en vieren van deze vergeving van schuld, vooral aan het Avondmaal, is de centrale kracht van zending en evangelisatie.

In werkelijkheid liggen de zaken anders. Wie op vragen naar **zin** en doel een antwoord wil hebben **met** passeren van de aloude bijbelse antwoorden, loopt zichzelf voorbij. De diepste vragen van het leven stuiten **immers** vroeg of laat op de persoonlijke schuld voor God. De praktijk van zending en kerk leert dat alleen echte vergeving van zonden, en dus de persoonlijke belijdenis van zonden, mensen **weer** heel maakt en ze echt open voor God stelt en de omgang met Hem werkelijkheid maakt. Ten onrechte wordt deze les ook onder **kerkmensen** vaak vergeten. Het ontvangen en vieren van deze vergeving van schuld, vooral aan het Avondmaal, is de centrale kracht van zending en evangelisatie. Want deze krachten werken door in het christelijke leven **van** alle gelovigen. **Dat** pas stelt de ongelovige voor raadsels die hem tot bezinning dringen. Met die evangeliserende kracht **van** een alomvattende toewijding aan Christus is de oproep tot bekering op volle sterkte gekomen. Vandaar dat Kruidhof het IRTT de **Voortdu- rende bezinning op het heil-in- Christus op het hart drukt**. Hij **herinnert** zich met grote dankbaarheid de praktijk van het zogenaamd 'missionair **bijbellezen**' in zijn eigen opleiding tot zending. Alleen met die primaire gerichtheid op deze unieke en universele boodschap zal het IRTT met al haar **secundaire** faciliteiten en deskundigheid, waarvan hij een warm **voorstander** is, haar diensten kunnen leveren.

IRTT: gehoorzaamheid van het geloof, Rom. 1:5

Bij zijn aantreden als docent her- stelt ds. **Riemer** een oud adagium voor internationale hulpverlening en oecumene in ere. Na de 2e We- reld Oorlog, toen de zending een ri- goureuze omschakeling moest doormaken **benadrukten** missiolo- gen als **Kraemer** en **Verkuyl**, met de eerste **internationale zendings- vergaderingen** van de **jaren** vijftig het aspect van de 'gehoorzaam- heid'. De **wereldzending** vroeg om 'partners in gehoorzaamheid'. Kerken moesten hun **zendingsop- dracht** zien als een **acte** van gehoor- zaamheid. Nu helaas in veel mo- dern zendingswerk en oecumene de gedachte achter dit woord **spora- disch** wordt, moet het juist de basis **van** het IRTT zijn.

Herstel van oorspronkelijke ver- houdingen

Meer nog dan een verwijzing **naar** deze eeuw sluit het IRTT daarmee aan bij Rom. 1:5. Paulus **weet zich** een apostel die de 'gehoorzaamheid van het geloof' moet verkondigen aan de heidenen. **Evangelieverkondi- ging zal natuurlijk** in moeten spreken op de **eigen** situatie van de **hoorders** en daar relevant en actueel bij **moe- len** aansluiten. Maar ze **kamt** met be- vel van geloof en bekering. Geloof betekent accepteren wat God zegt.

Gehoorzaamheid van het geloof: laat dat het adagium blijven voor zending, internationale hulpverlening en het IRTT, maar net zo goed voor de blijvende steun vanuit de Nederlandse kerken.

Niet mokkend, met behoud van ei- gen gevoelens, maar met innerlijke toestemming en overgave aan de wil **van** God. Ongeloof **van** de **hei- denen** is nu juist ongehoorzaamheid en volgehouden rebellie tegen God. Net zo typerend is het voor geloof

om in herstelde verhouding met God te leven: gehoorzaam. Dat geldt ook voor de kerken, in Nederland en op het zendingsveld, in zusterkerkrelaties. Gehoorzaamheid blijft het adagium op het moment wanneer kerken internationaal gaan samenwerken en elkaar hulp bieden. Zo moeten de programma's van het IRTT gericht zijn op die eis van gehoorzaamheid dit bij het geloof past. Het gaat niet om de handhaving van de status quo van voorgangers, of kerken of instellingen, nee, het is telkens de vraag in hoeverre zij bukken voor de wil van God in hun situatie. Vernieuwing, reformatie, verdere doorwerking en uitwerking van het Evangelie - daardoor krijgt de gehoorzaamheid, in veelkleurige vormen, concreet gestalte.

Blijvend adagium voor alle kerken
Voor de kerken in Nederland betekent gehoorzaamheid in dit opzicht de blijvende ondersteuning van de zending en de zendingsopleiding met alles wat er aan vast zit, het IRTT. Dat betekent soms ook ingeschakeld worden bij lezingen, onderwijs of theologische bezinning. Zo'n blijk van extra ondersteuning aan het IRTT is het laatste, tijdens de presentatie aangeboden, bulletin.' Met de daarin gepubliceerde lezing over het heilig avondmaal als gemeenschap der heiligen, legde bijvoorbeeld prof. J. Kamphuis als dogmaticus van de TU een dwarsverbinding tussen zijn (vroegere) werk met dat van het IRTT. Een voorbeeld ter navolging. Ds. Drost bewijst dat zo'n bijdrage van de kant van de 'reguliere' predikanten niet hoeft te wachten tot het emeritaat.

IRT: kerkelijk, professioneel en betrokken

Zending en buitenlandse kerkelijke hulpverlening horen thuis op het agenda van de kerk. Uiteraard van de zendende kerken, maar ook van alle kerken. Terecht hebben de gereformeerde kerken de zending nooit over willen laten aan de ge-

nootschappen en fellowships. In die lijn is eerst de GMO en nu het IRTT dan ook als inspanning van de gezamenlijke kerken, met generaal-synodale besluitvorming, opgezet.

Deskundigheid op meerdere fronten
De praktijk van het zendingswerk laat echter zien dat de kerkelijkheid op zich nog niet de deskundigheid garandeert. Van der Lugt laat zien hoe IRTT met doelgerichte onderwijspakketten de effectiviteit van de werkers wil bevorderen. Zijn taak is op basis van duidelijk aangegeven profielschetsen en taakstellingen van de zijde van de zendende instanties een zo specifiek mogelijk onderwijstraject uit te zetten voor de diverse studenten. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor de coördinatie en evaluatie van de diverse projecten.

Te lang hebben romantische gevoelens de zending bemoeierd.

Zijn inzichten in de moderne geschiedenis van internationale ontwikkelingen maken hem wars van romantiek, waardoor de zending te lang bemoeierd is. Zending en kerkopbouw in het buitenland zijn geen geïsoleerde verschijnselen, maar worden op allerlei niveaus beïnvloed door sociaal-economische en politieke verwikkelingen. Van die factoren moeten de werkers op de hoogte zijn. Ze moeten beschikken over inzicht, vaardigheden en instrumentarium om die in rekening te brengen in het scheppen van gunstige werkomstandigheden.

Voorlichting en consult aan het thuisfront

Een dergelijke aanpak vraagt om deskundige begeleiding vanuit het thuisfront. Het is geen geheim dat het zendingswerk vanwege de vele pakken papier op vele vergaderingen lang niet meer meer doorzichtig is voor ieder kerkenraadslid. In

alle zendende kerken vangen de ondersteunende zendingscommissies de meeste klappen wel op. Daar moet wel hard voor gewerkt worden. Enerzijds om de zendeling en de trends op het veld bij te houden, anderzijds om de kerkenraad van adviezen te voorzien. Niet zo veel dat je het werk van de zendeling over gaat doen, niet zo weinig dat niemand iets begrijpt.

Internationale verschuivingen van frontlijnen en bijdragen van ICRC-kerken vragen van het thuisfront nieuwe vormen van deelname en herverdeling van de verantwoordelijkheden, wil de liefde voor de wereldzending bij kerkmensen blijven branden,

Vandaar een derde 'poot' van het IRTT-werk, de hulp aan de zendende kerken, instanties en, zo mogelijk, voorlichting aan alle kerken. Een oud verlangen tot het herleven van de zendingscursus door het hele land, waardoor meer en andere dan zendende kerken inzicht krijgen in taken en mogelijkheden. Of onmogelijkheden, als het werk verschuift en de verantwoordelijkheden anders komen te liggen, waarbij de beslissingen meer en meer op het zendingsveld worden genomen en de bevoegdheden via afspraken op bovenlocaal niveau worden gemaakt. Een dergelijke herstructurering van zending, oecumene en hulpverlening, opdracht voor deputaten BBK, gaat uiteraard de zendende kerken niet voorbij. Het IRTT wil volop meehelpen met adviezen, consult, evaluatie en visitatie. En meer dan dat, het wil ook de samenwerking met de kerken in ICRC-verband helpen vormgeven. Wereldzending is geen privilege van alleen maar de Nederlandse kerken.

Omdat de indeling veld-front en thuis-front niet meer in simpele geografische categorieën te vangen

valt wordt het moeilijker de directe betrokkenheid vast te houden. Nieuwe vormen van deelname en verantwoordelijkheden, van meerdere kerkelijke vergaderingen tot locale actie, zullen in **de** toekomst de liefde voor de wereldwijde **kerk**-vergadering in het hart van kerkmensen brandend moeten houden.

IRTT: de context als uitdaging

Ook in het hart van de werkers op het veld zelf. Zij kunnen door allerlei **teleurstelling** gemakkelijk cynisch of apathisch worden. Het breekt immer o, zo vaak bij de handen **af**. Zij verdienen de **voorbede**, belangstelling en bemoediging vanuit de uitzendende instanties. Via e-mail worden duizenden kilometers verschrompeld tot enkele minuten telefoonkosten. Ongekende bijdrage **voor zending**.

Maar wat van nationale voorgangers in buitenlandse kerken die geen **backup** hebben? Geen **toegang** tot de moderne communicatiemiddelen? Gebrekkige **training** en opleiding? Graag nodigt het IRTT ze uit voor de cursus-98. Juist met **het** oog op hun bestaan binnen hun eigen context, met verzet, hindernissen, structurele tekorten en onoplosbare tegenstrijdigheden werd het thema gekozen: 'De uitdaging van het leiding **geven** aan de kerk in de **eigen** context'. Hoe kan het IRTT hen uit de sleur **van** alledag halen om toch oude en nieuwe dingen uit de **Schrift** op te diepen, concreter **en** relevanter het Evangelie te laten wortelen in de harten van **kerkmensen**, scherper en indringender voorstellen aan heidenen en afdwalenden? We moeten met de boodschap van gisteren **vandaag voor de draad** komen. **Die** bleef **hetzelfde**, hoe tijden en **mensen** ook veranderen. Maar die moet telkens weer nieuw, wonderlijk, verrassend, **verwarmend** en verfrissend op mensen afkomen, geurend naar leven voor gehoorzamen, verwarrend, opschrikkend, walmend ten dode voor **ongehoorzamen**.

Bij die taak rekent het IRTT niet alleen op de hulp **van** haar docenten. De cursisten zelf moeten hun steentje bijdragen, elkaar informeren over hun situatie, problemen, oplossingen, visies, etc. Afrikanen met Filippijnen, mensen uit India met Koreanen en Nigerianen. Wat een kleurrijke uitwisseling van geloof, gebed en zang! Allemaal binnen de uren van de zogenaamde 'educatieve activiteiten'.

Daarnaast zijn **ook** 'recreatieve', maar vooral **ook** 'oecumenische' activiteiten. **Allereerst** in de opvang en het **onthaal** in de gastgezinnen. **Altijd hoog** aangeschreven bij de cursisten als oases van christelijke **rust** en kracht. **Dan** de kerkdiensten, **soms ook** met deelname aan het avondmaal. We noemen ook de bezoeken aan bijv. de Theologische Universiteit, ontmoetingen met deputaten BBK, kennismaking met kerken en scholen, instellingen en organisaties. Het moet beperkt, **mondjesmaat**, vanwege de **tijd**, maar **toch**, het **verruimt** het hart.

IRTT: op het dorpsplein van God

Bovenaan de **oecumenische** activiteiten staat echter de **ontmoeting** op het Global Village's Square op de DVN-dag in Berg en Bos te **Apeldoorn**. Dan willen ze, als het kon, u allemaal ontmoeten. Ze staan gereed in **de** kleuren, de geur, de kleding en de verhalen van hun **context**. Ze willen die uitwisselen met die van u. Samen nadenken over de rijkdom van de genade in **Christus**. Dat heil, **weet** u, dat zonden vergeeft, leven herstelt en tot bloei brengt.

Dat wordt, zo de Here wil, een geweldig gebeuren! Dan komt even de hele wereld samen op een klein pleintje midden in het bos. Even een tipje omhoog van de sluier van de overweldigend grote Liefde van Christus, Ef. 3:18. Ja meer, een stukje realiteit dat al vast **laat** zien hoe het ook kan **zijn**, in deze ver-

scheurde wereld. Een stukje feest. Ja, dan wordt het een wereld in het klein. Want wat is dat anders dan een groot dorpsplein waar mensen elkaar ontmoeten, om samen **Gód** te ontmoeten, zingen, lovend, gelovig gehoorzaam.

Apeldoorn wordt op 16 mei een wereld in hef klein. Want wat is deze wereld anders dan een groot dorpsplein waar mensen elkaar ontmoeten, om samen Gód te ontmoeten, zingend, lovend, gelovig gehoorzaam.

Samen werken we aan ontwikkeling, zij werken zelf **mee**, DVN werkt mee, de kerken **werken mee**, IRTT ook. **En... u ook**. **Als u komt en mee-sprekt**. Of **als** u niet kunt **komen**, maar toch mee-denkt, mee-leeft, mee-bidt. Wat een tafereel! Daar in Apeldoorn. Allemaal danken ze God voor zijn onuitsprekelijke gaven. Dorpse tafereel. Op het plein van de wereld van **God**.

¹ Wellicht kan in de volgende Handboekjes de afstand tot de TUK ook visueel verkleind worden door het IRTT onmiddellijk na de TUK te vermelden en niet langer de indirecte verbinding te leggen via het Archief...

² Tel.: 038 4270450; fax: 038 4270451; e-mail: IRTT@gbouw.nl, adres: G-bouw, Burg. Vos de Waelestr. 2 8011 AT Zwolle (10 min. lopen van station, achter de IJsselhal).

³ H. Drost, C.J. Haak, J. Kamphuis en H. Venema, *Heilige Geest - heilig avondmaal*, IRTT bulletin n. 7, Zwolle 1998, te bestellen bij bureau IRTT, prijs: fl. 15,50 (excl. portokosten).

OVERWEGING

**Heeft u wel eens
overwogen om een
advertentie in
De Reformatie
te plaatsen?
Bel 0113 - 21 55 91**

ABRAHAM KUYPER IN DE OGEN VAN DE AFGESCHIEDENEN

H. Veldman

B boekbespreking

Een toonaangevend blad binnen de kerken van de Afscheiding was het maandblad *De Vrije Kerk*. Het heeft 24 jaargangen bestaan, namelijk van 1875 tot 1898. De oprichter ervan was ds. H. Beuker (1834 Volzel/Emlichheim - 1900 Grand Rapids), die zijn eerste theologische opleiding ontving van ds. J. Bavinck en ds. W.A. Kok te Hoo-geveen; later studeerde hij aan de Theologische School te Kampen toen de verschillende regionale opleidingen daar geconcentreerd waren. Hij diende een groot aantal kerken in Nederland en de USA. Deze christelijk-gereformeerde predikant stond bekend als een 'kerkelijk man', maar 'niet in dien en-geen zin, dat hij niets goeds zag of zien kon buiten zijne eigene kerk'. 'Hij was veel te goed Gereformeerd om bekrompen te zijn', aldus een tijdgenoot. Beuker was meerdere malen lid en soms preses van de generale synode. Een docentschap in het Westduitse grensstadje Emlichheim was zijn eerste stap op weg naar een volledige betrekking als theologisch docent, maar dit werd niet gerealiseerd in Kampen maar uiteindelijk in de USA (t894). Evenwel, voor hij emigreerde was Beuker nauw betrokken als deputaat bij de besprekingen die leidden tot de Vereniging tussen Afscheidenen en Dolerenden, Beukers leven stond in het teken van het 'helen van breuken tussen gereformeerden', aldus een actuele typering uit 1996. Het is in die gereformeerd-oecumenische context dat we blij zijn met de publicatie van J.C. Schaeffer over *De plaats van Abraham Kuyper in 'de Vrije Kerk'*. Hij stelt de vraag hoe Beuker en zijn mede-redacteuren (D.K. Wielenga, M. Ba-

vinck, L. van Andel en W.H. Gispén) en scribenten (o.a. F.M. ten Hoor, T. Bos) uit de Christelijke Gereformeerde Kerk hebben gekeken naar de activiteiten van Abraham Kuyper, zowel voor als na de Doleantie van 1886. Welnu, het blad *De Vrije Kerk* had als doelstelling om

'zooveel we kunnen bijtedragen tot vereeniging in den bijbelschen en door God gewilden weg, van allen, die op een zelfde fundament hunne hoop voor de eeuwigheid bouwen en Gods woord, en dat alleen, als richtsnoer van geloof en wandel erkennen: in één woord tot samenbrenging van wat naar den aard van zijn leven, belijdenis en roeping bij elkander behoort, doch door bijzaken en menschenlijke vonden en wetten gescheiden is, tot ééne vrije kerk, zoals Gods Woord ze verlaagt'.

Dit werd dus al geschreven in oktober 1875 toen er van Doleantie nog totaal geen sprake was. In afgescheiden kring keek men wel steeds met warme belangstelling naar de 'strijd voor kerkherstel' in de Nederlandse Hervormde Kerk, zoals Kuyper en zijn medestanders die voerden.

Maar die belangstelling was nooit kritiekloos. En de kritische punten betroffen niet alleen een zaak als het (omstreden) recht en van de Afscheiding, maar ook puur theologische thema's als kerk, verbond en wedergeboorte. Echter, ondanks alle kritiek was er steeds een component in de relatie van afgescheiden tot Kuyper (c.s.) die men kan bestempelen als die van de 'sterke broederband'. En het wordt zelfs zo

dat de Vereniging in 1892 doorgaat al heeft men in afgescheiden kring wel bezwaren tegen onderdelen van Kuypers leerstellingen.

Heel deze boeiende thematiek brengt drs. J.C. Schaeffer, Ned. Geref. Predikant te Nunspeet, in het genoemde boek voor ons in beeld. Zijn onderzoek naar deze spannende ontwikkelingen maakt duidelijk hoe ook wij vandaag bezig mogen zijn in de versterking van de relaties met hen die willen staan op hetzelfde geloofsfundament. Het maakt ook duidelijk dat – tot de dag van heden – vele 'menschenlijke vonden' grotere omvang kunnen aannemen dan wenselijk en wettig is. Er is nog zoveel subjectivisme en particularisme. Het gevecht daartegen levert niet bepaald 'genoeglijke uurtjes' op, eerder verzet, maar die strijd moet wel doorgaan! Want we mogen de kerk niet versmallen tot een 'gelijgezind clubje'. De kerk is immers katholiek!

HENDRIKSEN & REITSMA KERKORGELS

- **Nieuwbouw**
- * **Restauratie**
- * **Onderhoud**

Ampèrestraat 4, 8071 PH Nunspeet
Telefoon (0341) 25 24 84,
b.g.g. 25 10 02/25 12 12.

Dit boek bewijst hoe leerzaam de kerkhistorie is voor hen die nog willen leren.

Een enkele opmerking tot slot:

1. In maart 1996 promoveerde G.J. Beuker aan de TU-Oudestraat op een proefschrift over ds. H. Beuker onder de titel *Abgeschiedenes Streben nach Einheit*. Het behandelt de zelfde kerkelijke eenheidsproblematiek (zowel in Nederland als in de USA) als in het hier besproken werk, maar het zal wel net te laat zijn verschenen om nog door Schaeffer te kunnen worden geraadpleegd – hij sloot zijn 'Woord vooraf' af in juni 1996.

2. Het boek van Schaeffer is helder van opbouw, overzichtelijk in het onderscheiden van de hoofdtekst en citaten; het leest vlot en er komen weinig drukfouten in voor. Alleen vind ik de illustratie van de band niet zo geweldig; het is wat veel: foto van Kuper, titelblad De Vrije Kerk én de titel plus auteur van het boek zelf in één geheel...

3. De soms wat 'schoolmeesterachtige' tussenvoegingen van Schaeffer betreffende enkele spellingsfouten in oude teksten (bijv. op blz. 71 en 73) deden mij glimlachen toen ik op blz. 73 het woord 'stampij' zag staan, hetgeen men volgens mijn Koenen woordenboek als 'stampeij' schrijft.

N.a.v. J.C. Schaeffer, *De plaats van Abraham Kuyper in 'De Vrije Kerk'*, 219 blz., Uitg. Buijten & Schipperheijn Amsterdam, 1997. Prijs f 39,50.

De paarse zondag en de rustdag

In het blad *Kontekstueel*, tijdschrift voor Gereformeerd belijden nu van april jl., schreef drs. J. Wienen een lang maar zeer instructief artikel over de paarse zondag en de rustdag.

Graag uw aandacht voor enkele passages – wat lang, maar de moeite waard.

Wat zijn onze wezenlijke waarden?

Achter de discussie over de zondag ligt een andere discussie: **wat zijn de wezenlijk waarden in de samenleving**. Daarin staat de economische ontwikkeling tegenover sociale zekerheden en milieu, staat individualisering tegenover een meer sociale benadering van het leven, materialisme tegenover idealisme en activisme tegenover contemplatie. De pretentie van de liberaal-sociaal-democratische samenwerking is dat deze waarden gecombineerd worden en in balans blijven, maar in de praktijk wegen economie (markt), individualisme en materialisme wel heel zwaar. In de eerste jaren van paars riep VVD-fractievoorzitter Bolkestein regelmatig dat het liberalisme definitief had gezegevierd.

De druk op de zondag

De ontwikkelingen die boven beschreven zijn, staan niet op zichzelf. Ook in andere Westerse landen zijn vergelijkbare ontwikkelingen gaande. De zondag staat sterk onder druk door maatschappelijke ontwikkelingen. Reeds in de jaren '60 werd deze tendens zichtbaar en werd er discussie over gevoerd, maar de ontwikkelingen zijn eind jaren '80 en begin jaren '90 duidelijk in een stroomversnelling gekomen. Niet alleen in Nederland, maar ook in landen als België, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Oostenrijk en Canada woeden discussies over de positie van de zondag.

De bezwaren tegen de zondag als algemene rustdag vat ik als volgt samen:

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

1. Technologische vooruitgang heeft geleid tot bedrijfsprocessen die niet voor een dag gestopt kunnen worden.
2. Een economische bedrijfsvoering vraagt om een toenemende flexibilisering van de arbeidstijden, waarbij de zondag niet ontzien kan worden. Meer werkuren per week zorgen voor een hogere opbrengst tegenover de afschrijflasten van de machines. De zondagsrust kost welvaart. In dit verband wordt ook vaak het concurrentievermogen en werkgelegenheid genoemd.
3. De individualisering maakt dat mensen meer behoefte hebben aan een eigen leefpatroon en het zelf bepalen van de tijdsbesteding.
4. De veranderende werk- en relatiepatronen maken openstelling van winkels en diensten op zondag gewenst. Nu is er voor sommigen weinig gelegenheid voor het doen van inkoop.
5. Flexibilisering maakt verdeling van werk en zorg tussen partners gemakkelijker.
6. De grote druk van recreatie op zondag vraagt om openstelling van meer alternatieven voor tijdsbesteding.
7. Individualisering van de rusttijden betekent een betere spreiding van druk op infrastructuur en voorzieningen (minder files, minder drukte bij topattracties etc.).
8. In een multiculturele samenleving, waarin christenen een minderheid vormen, geeft het geen pas dat de overheid een christelijke feestdag een bijzondere status geeft.

(...)

Weekend

De ontwikkelingen lijken op het eerste gezicht aanleiding te geven voor de gedachte dat de **zondag** op z'n laatste benen loopt. Met name bij veel jongeren lijkt er weinig weerstand te zijn tegen een verlies van de zondag. Toch is dat een te snelle conclusie. Er zijn ook heel *andere maatschappelijke tendensen*.

De zondag is het vaste punt van het zogenaamde weekend dat in deze eeuw een steeds prominenter plaats is gaan innemen in het sociale leven van mensen. De opkomst van de vrije zaterdag naast de vrije zondag **was** daarvoor verantwoordelijk. Door de voortgaande arbeidstijdverkortingen kunnen steeds meer mensen nog een halve dag in de week vrij nemen en daarbij blijkt de vrijdagmiddag verreweg het populairst. Het weekend wordt overladen met **het** doen **van 'leuke dingen'**. Voor het overgrote deel van de bevolking is **het** onderscheid tussen werkdagen en het weekend een

bijna even essentiële structuur in het **sociale** leven als het onderscheid tussen dag en nacht. Het individualiseren van het weekend (ieder heeft een eigen structuur van vrije dagen of heeft ze zonder structuur) is niet populair. Uit onderzoek bleek dat in Nederland 89% van de werknemers met partner of kinderen beslist *gelijktijdig weekeinde wilde* hebben. Een **w**onderzoek van de Europese Unie in 1994 wees uit dat in Nederland 60% van de werknemers bereid is om vroege of late **diensten** te draaien in ruil voor meer vrije tijd of hoger loon. Maar voor het **werken** op zondag **zou** slechts 1% belangstelling hebben. (Uit andere onderzoeken komt overigens een duidelijk **hoger** percentage naar voren.) Nederland scoorde daarmee **het laagst** van alle onderzochte landen, maar in alle **onderzochte landen** is meer dan de helft van de bevolking niet bereid op zondag **te** werken. Volgens het al genoemde onderzoek van de Nationale Winkelaar van

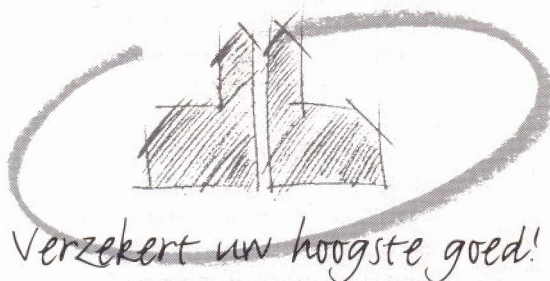
MKB-Nederland stelt slechts 1% **van** de consumenten in Nederland dat de beste dag om te **winkelen** de zondag is.

De gemeenschappelijke rustdag met **z'n** specifieke tijdsbesteding en sociaal karakter heeft zijn speciale plek in onze cultuur nog lang niet verloren. Door het Algemeen **Dag**-blad werd enkele jaren geleden gevraagd naar de tijdsbesteding *van Nederlanders op zondag*. Dat leverde de volgende activiteiten op:

familiebezoek	(84%)
wandelen	(83%)
uitslapen	(66%)
spelletjes met de kinderen	
doen	(56%)
autoritje maken	(55%)
huishoudelijke karweitjes	(53%)
buitenshuis eten	(53%)
naar de kerk gaan	(37%)
een sportwedstrijd bezoeken	(33%)
tuinieren	(33%)
uitgaan	(32%)
actief aan sport doen	(26%)

Deze zondagse tijdsbesteding komt

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

door een gelijkschakeling met de zaterdag wel onder druk te staan. Voor niet-christelijken zal het onderscheidend karakter van de zondag vooral zitten in het gesloten zijn van veel zaken en de daarmee **samenhangende** rust.

Als dat aspect verdwijnt bestaat het gevaar dat de zondag als het ware oplost in het weekend. Daarmee is de **zondag** niet **weg**, maar wel van karakter veranderd en van een deel **van** haar unieke positie ontdaan.

Waarom een rustdag?

Dat mensen behoefte hebben aan geregelde rusttijd is onomstreden. Dit sociale grondrecht dient door de overheid te worden gegarandeerd. Het voorkomt dat mensen worden uitgebuit **en** lichamen **en** geestelijk uitgeput raken. Zeker in onze drukke en gehaaste maatschappij is er **ook** rust nodig. De vraag is of deze rusttijd moet (blijven) vallen op (zaterdag en) zondag, of dat slechts de duur en de frequentie van rusttijden moet worden voorgeschreven. Werkgevers kunnen dan alleen of in onderhandeling met werknemers uitmaken wanneer de rustperiodes vallen, glijdend of volgens een vast (wekelijks?) **ritme**. Dat is het flexibele perspectief. Dit geïndividualiseerde en flexibele patroon gaat voorbij aan de **religieuze betekenis van de zondag**. Op dat punt **kom** ik hieronder nog **temg**. Het gaat ook voorbij **aan** het sociaal-maatschappelijk aspect **van de rusttijd**. De **samenhang van een maatschappij** is gediend met meer dan een individueel levensritme. Door onregelmatigheid of **ongelijk**-tijdigheid van werken en vrije tijd **van** burgers ontstaan sociale problemen. Kerkbezoek, gezinsleven, relaties, vrijetijdsbesteding, verenigingen etc. worden hierdoor wezenlijk geschaad. Gezamenlijke **vrije tijd** schept **de gelegenheid om** samen dingen te doen en aandacht te besteden **aan** elkaar.

Een gezamenlijke echte rustdag schept ook **een** bijzonder patroon van tijdsbesteding, waar hierboven al aan werd gerefereerd. Dat pa-

troon zorgt **ook** voor waardevolle **vormen** van rust, ontspanning en ontmoeting die bij een individuele rustperiode veel sterker bedreigd wordt door de dynamiek van de samenleving, haar consumptiedwang en haar **activisme**. Onze maatschappij heeft de **laatste** eeuw zo'n enorme versnelling van het leven gekend, dat veel mensen daardoor in de knel zijn gekomen, niet **alleen** lichamen, maar ook psychisch. Het onafgebroken doorrazen van de samenleving bedreigt de beleving van de rust. Het wekelijks tot rust **komen** van de samenleving heeft een eigen sociaal-culturele **waarde**. Het **houdt** de samenleving op **menselijke maat** en maakt van de mens niet nog **meer** een vervangbaar onderdeel in een groot proces. Juist als rustdag voor de hele samenleving schept de zondag rust, vrijheid **en** daarmee ook **ruimte** voor bezinning. De jaarlijkse collectieve rustperiode (bijvoorbeeld Kerst en Oud-en-Nieuw en de zomervakantie) hebben een soortgelijke betekenis.

(...)

Ook een zakelijke discussie mogelijk

Op basis van de verschillende argumenten—die voor en tegen de **zondag** als rustdag ingebracht kunnen worden—is in principe een zakelijke discussie te voeren. Het is goed dat die discussie gevoerd wordt, **dat de kerk die maatschappelijke discussie aanzwengelt**, eraan **deelneemt** en daarbij **allerlei bondgenoten** heeft: van **vakbeweging** tot sportbonden en (delen van) de milieubeweging. Binnen de **kerk** is het wel **zaak** zich van de relativiteit **van** deze argumentatie bewust te zijn. Want wanneer de zondag als rustdag bepaald wordt door zakelijke argumenten van economische en sociale aard, dan dreigt het risico dat bij voorbaat gecapituleerd wordt voor de stelling dat deze zakelijke argumenten bepalend zijn **voor de vraag** of wij aan de zondag moeten vasthouden. Wie eenmaal de economi-

sche argumentatie als dwingend heeft aanvaard en redeneert in **kosten** en opbrengsten heeft de discussie eigenlijk al verloren, **omdat** het juist gaat om de vraag of de economische argumenten het laatste woord hebben. De vrije zondag is een symbool van het feit dat aan productie en consumptie principieel grenzen gesteld moeten worden, omdat de zin en waarde van het leven er ver boven uitgaan. Er zijn in de maatschappelijke discussie goede **argumenten aan te voeren voor de zondag als collectieve rustdag**:

1. Het hebben van een wekelijkse rustdag geeft aan de samenleving **ritme en** structuur van menselijke **maat**.
2. Een gemeenschappelijke rustdag schept mogelijkheden voor ontmoeting **en gemeenschappelijke** activiteiten.
3. De zondag stimuleert een patroon van vrijetijdsbesteding dat bijdraagt aan sociale **waarden en gezondheid**.
4. In een tijd van haast, onrust en lawaai is de **beleving van stilte en rust** des te waardevoller geworden.
5. De zondag maakt duidelijk dat het in het leven **om** meer **gaat dan werk**, productie en consumptie, om meer dan de economie, om meer dan het materiële.
6. De zondag is bij uitstek **een dag** voor **bezinning en verinnerlijking**.
7. Een groot deel van de Nederlandse **bevolking** wil op zondag naar de **kerk** kunnen gaan en wil om religieuze redenen de zondag als rustdag behouden.

Met de laatste argumenten komen **we** in de buurt van de **diepere** motieven van christenen om vast te houden aan de zondag als rustdag. Want hoe nuttig en nodig de maatschappelijke discussie en argumentatie ook moge wezen, in de kerk **zelf moet de** discussie **over** de zondag in **de** post-moderne cultuur

zich richten op de eigenlijke, wezenlijk betekenis van de zondag en de consequenties die wij daaraan moeten verbinden voor onze situatie.

(...)

De christelijke zondag

Binnen de kerk is de bezinning op de eigen visie op de zondag heel hard nodig. De maatschappelijke structuren hebben lang geholpen een patroon van zondagsviering te ondersteunen. Nu die structuren uiteenvallen is het zaak helder te weten hoe we in de kerk zelf met de zondag om willen gaan. De afkeer van oude verboden leidt ertoe dat velen nauwelijks idee hebben hoe om te gaan met de zondag. Zij drijven met de maatschappelijke ontwikkelingen mee te drijven. De zondag kan echter niet overleefd blijven zonder structuur en die structuur vraagt een zekere regel. Het is goed om vanuit de kerk kritiek te leveren op de overheid, maar wellicht is de discussie **intern** nog veel urgenter. Hebben wij in de kerk zelf nog wel voldoende beeld van wezen, zin en mogelijkheden van de zondag en zijn de christenen bereid om daar consequenties aan te verbinden?

Voor de kerk is de eerste basisregel *dut de gemeente bijeen komt op de dag des Heren*, de dag van de opstanding. Vanaf de eerste paasdag is de zondag de dag van samenkomen van de gemeente. Dat is naar mijn mening onopgeefbaar. Wanneer de opstanding van Christus het essentiële heilsfeit is dat ons leven bepaalt, kan geen enkele maatschappelijke druk ons ervan weerhouden ons gemeente-zijn en ons leven daardoor te laten structureren. De gave van de rustdag, als teken van Gods bedoeling met de wereld en met de mensen, kan alleen werkelijk beleefd worden als ook de opgave van de rustdag wordt aanvaard. Het afzien van werken op zondag kijkt mij nodig om de volle betekenis van de rustdag te kunnen beleven. De godsdienstige, sociale

en psychologische betekenis van de zondag als rustdag is zo groot dat het goed is hieraan zolang mogelijk vast te houden. De consequentie is dat niet - n o d i j k zondagswerk wordt geweigerd. Dat klinkt gemakkelijker dan het is. Het verlies van baan, inkomen of omzet is een zware prijs voor het beleven van de zondag.

Je kunt je afvragen of het reëel is een dergelijke prijs te betalen als je niet kunt volhouden dat er een goddelijk verbod op werken op zondag in de Bijbel te vinden is. Ook binnen de kerk bestaat breed het gevoel dat er rond de zondag niet overdreven moet worden. De oude, benepen sfeer wil men niet terug. Velen hechten wel aan de zondag, maar willen er geen principepunt van maken. In het geloof gaat het toch niet om regels en verboden, maar om het hart, de liefde en de spiritualiteit? Toch zijn die hier ook in het geding. De spiritualisering van het geloof bedreigt zichzelf. Want spiritualiteit heeft rust, ruimte en structuur nodig om te kunnen functioneren. Wanneer wij aan de verinnerlijking van het leven geen uiterlijke plek willen geven, dan ondermijnen we haar. Wanneer we zelf niet willen werken op zondag zullen we ook moeten nalaten wat anderen verplicht

tot zondagsarbeid. Dat betekent een zeer forse beperking van invullingen van de zondag. De discussies over wat er op zondag wel en niet mag bedreigen heel gemakkelijk de betekenis van de zondag: van een dag van vrijheid en rust wordt het een dag van verboden en verveling. Die kant moeten we niet uit. Maar de vrijheid verdient wel bescherming. Naar mijn mening ligt die in een consequente afwijzing van werk op zondag. Daarmee worden veel dingen onbereikbaar, ook in de recreatieve sfeer. Maar er staat veel meer tegenover. Rust en vrijheid, om los van productie en consumptie geestelijk en lichamelijk en sociaal op te ademen.

Door consequent te zijn lopen we het risico weer verzuurd over te komen in de afwijzing van dingen. De opgave is om de verkregen vrijheid zo in te vullen dat er daadwerkelijk sprake is van vreugde over deze vrijheid.

Er is nog een voor de hand liggende implicatie van de opvatting op zondag niet te werken. Wanneer winkels op zondag ervoor kiezen gesloten te zijn lopen zij mogelijk klandizie en omzet mis. Het ligt voor de hand om als uiting van solidariteit door-de-week juist in die winkels aankopen te doen.

Dr. C. Trimp

Kerk in aanbouw

Haar presentie en pretentie

De groei van het Samen- op Wegproces. De toenemende invloed van de Evangelische Beweging. Hoe houden wij hieronder ons kerkelijk normbesef op peil?

288 pag., gebonden, £ 30,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

